

Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca
Facultatea de Studii Europene
Catedra de Studii Europene și Antropologie Culturală

Rezumatul tezei de doctorat

**Contribuția creștin-democrației la
edificarea proiectelor comunitare
1947 - 1992**

Coordonator științific:
Prof.univ.dr. Nicolae Păun

Doctorand:
Ovidiu Vaida

Cluj-Napoca
2010

Cuprins

Lista abrevierilor

Capitolul 1. Introducere

Capitolul 2. Apariția și dezvoltarea creștin-democrației

Capitolul 3. Perioada 1947-1965

Capitolul 4. Perioada 1966-1979

Capitolul 5. Perioada 1980-1992

Capitolul 6. Concluzii

Anexe

Bibliografie

Cuvinte cheie

Crestin-democratie, integrare europeana, comunitate europeana, partide, alegeri, alegeri europene, Parlamentul European, Comisia Europeană.

Argument

Teza de doctorat, *Contribuția creștin-democrației la edificarea proiectelor comunitare. 1947 – 1992*, își propune să analizeze relația dintre creștin-democrație, ca și curent politic și procesul de integrare europeană, respectiv gradul în care acest curent politic a influențat proiectul comunitar.

Lucrarea abordează un fenomen interdisciplinar: (a) dinamica curentului creștin-democrat, respectiv al familiei de partide corepunzătoare, în contextul formării Europei comunitare și (b) influența pe care această curent a avut-o asupra acestui proces. Deși vor fi folosite și instrumente metodologice specifice politologiei sau analizei construcției europene, cercetarea se va face în principal dintr-o perspectivă istorică.

Lucrarea este structurată în 6 capitole, care prezintă, atât cronologic, cât și sectorial, impactul pe care l-a avut creștin-democrația asupra dezvoltarea proiectului comunitar european. Cele șase capitole sunt :

1. Introducere
2. Apariția și dezvoltarea creștin-democrației
3. Perioada 1947-1965
4. Perioada 1966-1979
5. Perioada 1980-1992
6. Concluzii

Capitolul 1 (Introducere) are un dublu rol: face un excurs bibliografic necesar evaluării stadiului cercetărilor privind relația dintre creștin-democrație și procesul de

formare a Uniunii Europene, după care trasează și coordonatele analitice și metodologice pe care se fundamentează teza..

Literatura privind relația dintre un curent politic și construcția europeană se înscrie, într-un *sens larg*, în categoria studiilor generale privind apariția și dezvoltarea constructului instituțional numit astăzi Uniunea Europeană (a) și într-un *sens restrâns*, analizelor privind dezvoltarea familiilor/partidelor politice la nivelul Uniunii Europene (b).¹ Într-o a treia categorie, *particulară*, includem studiile vizând direct legătura dintre un anumit curent politic și Uniunea Europeană, categorie în care încadrăm și teza.

Pentru o simplificare a demersului nostru analitic, vom denumi perioadele (abordările) analitice astfel: *clasic-istorice*, *doctrinar-popularizatoare*, *politic-europene*.

Studiile clasic-istorice

În prima categorie sunt cuprinse analizele doctrinare sau ideologice, cele vizând dezvoltarea creștin-democrației sau a partidelor creștin-democrate în diferite țări sau abordările de factură istorică.

Studiile doctrinare-popularizatoare

Acestea reprezintă un set de studii apărute, de regulă, înainte de 1990, studii ce încheie perioada creștin-democrației “pure”.

Studiile politic-europene

Al treilea grup de cercetări vizează relația dintre creștin-democrație și Europa comunitară. O bună parte dintre acestea nu depășesc însă cadrul unor analize a

---

¹ Numim *curent politic* ansamblul de credințe politice, partide politice, elite politice care au în comun un set comun de idei politice, modalități de acțiune politică, valori și tradiții comune, suficient de importante pentru a face ca partidele sau indivizii care se revendică de la acel curent politic să accepte acțiunea comună doar în virtutea acestui fapt. Cu un sens asemănător se poate folosi și conceptul de *familie politică*. Prezenta teză are în vedere analiza creștin-democrației ca și curent politic, nu doar ca ansamblul unor partide sau lideri politici.

dezvoltării federațiilor europene de partide (UECD, PPE), sau analizează rezultatele obținute de partidele creștin-democrate la alegerile europene.²

Scopul și obiectivele tezei

Principalul obiectiv al tezei de doctorat este de cerceta legătura dintre curentul creștin-democrat și procesul de construcție europeană. Pentru a surprinde și evalua în toată complexitatea sa contribuția creștin-democrației la edificarea Europei comunitare, considerăm că este nevoie de adâncirea analizei până la momentul apariției primelor forme comunitare și chiar mai devreme. Astfel, putem enunța unul dintre argumentele tezei: **creștin-democrația este familia politică cu cel mai mare aport în fondarea comunităților care au dus la Uniunea Europeană de astăzi, atât la nivel politic, cât și la nivel doctrinar.**

Originalitate

Lucrarea încearcă să aducă unele clarificări necesare într-un context multidimensional, definit de următoarele repere:

- intrarea într-un anume impas al procesului de integrare europeană, impas marcat în primul rând de neadoptarea Constituției Europene;
- lărgirea fără precedent a UE, de la 15 la 27 de state;
- un anumit declin la nivel doctrinar și electoral al creștin-democrației, marcată în primul rând prin “conservatorizarea” Partidului Popular European;

Teza **se va materializa sub forma unei sinteze comparative**, care să depășească cadrul unidimensional al cercetărilor creștin-democrației într-o țară, într-o anumită organizație sau într-un anumit context.

Metodologie

---

² Includem aici și studiile dedicate relațiilor internaționale ale partidelor creștin-democrate, reductibile în ultimă instanță, tot la spațiul european.

Data fiind complexitatea temei abordate, este necesară utilizarea mai multor metode de cercetare, iar datorită interdisciplinarității tezei, aceste metode provin atât din zona istoriei, cât și a științelor politice sau analizei electorale.

Una dintre principalele metode folosite și cu ajutorul căreia se poate observa dinamica creștin-democrației în diferite etape ale procesului de integrare europeană este analiza comparativă.

Influența ideologică a curentului creștin-democrat asupra tratatelor comunitare a fost cercetată prin intermediul analizei documentare, precum și a analizei de conținut, în varianta sa cantitativă.

Cronologia capitolelor

Capitolele 3, 4 și 5 constituie partea principală a lucrării și cuprind o trecere în revistă și o analiză a punctelor de convergență dintre creștin-democrație și proiectul comunitar. Capitolele au un format identic, deosebirea esențială dintre ele fiind legată de periodizare. Cele trei capitole corespund unor perioade, cuprinse între 1947 (lansarea planului Marshall) și 1992 (adoptarea Tratatului Uniunii Europene): 1947-1964, 1965-1979, 1980-1992.

Următorul capitol (*Apariția și dezvoltarea creștin-democrației*), care va analiza o perioadă de timp întinsă pe mai bine de un secol, vizează apariția curentului creștin-democrat, primele rute de acțiune, contextul istoric în care acesta s-a dezvoltat. Tot în acest capitol, dar într-o categorie aparte, va fi analizată dinamica creștin-democrației în perioada interbelică și primele eforturi în direcția proiectelor de construcție europeană. Vor fi trecute în revistă cele două curente fondatoare ale creștin-democrației, respectiv catolicismul liberal precum și cel social. Apoi vor fi descrise circumstanțele în care a apărut creștin-democrația și s-a dezvoltat în trei dintre țările mari ale Europei, respectiv Italia, Germania și Franța. Spre finalul capitolului, va urma o trecere în revistă a curentului creștin-democrat din perioada interbelică, urmând ca în încheiere, să fie analizate principalele propuneri

doctrinare ale creștin-democrației, identificându-se și principalele deosebiri față de celelate curente politice clasice.

Capitolul 3 (Perioada 1947-1965) analizează în prima parte acțiunea creștin-democrațiilor în cadrul organizațiilor transnaționale de partide. Aceasta s-a produs prin intermediul a două foruri: **Întâlnirile de la Geneva și Noile Echipe Internaționale**

O bună parte din ceea ce avea să devină consistenta colaborare a creștin-democrațiilor, poate și a debuturilor construcției europene își are originea în întâlnirile (sau convorbirile) de la Geneva, cum sunt cunoscute în literatura de specialitate.

Atât întâlnirile de la Geneva, cât și întreaga colaborare a creștin democrațiilor, a avut ca efect secundar reinserarea Germaniei în circuitul politic și economic european. Cu precădere, primele astfel de întâlniri, atât cele de la Geneva, cât și cele din cadrul NEI, au constituit interfața refacerii relațiilor diplomatice și nu numai, într-un moment în care germanii aveau o imagine defavorabilă în rândul opiniei publice europene, iar situația politică și economică a Germaniei era dezastruoasă.

La mai puțin de doi ani de la încheierea războiului, a avut loc prima reuniune a partidelor creștin-democrate europene, în cadrul Noilor Echipe Internaționale.

Obiectivul principal al NEI era, conform statutului, acela de a

"organiza contacte regulate între grupuri politice și personalități din diverse țări, atrase de principiile creștin-democrației; acestea vor monitoriza atât situația internă, cât și cea internațională, în lumina acestor principii, își vor compara experiența dobândită și programele politice și, urmând tratatele internaționale, vor lupta să prezerve pacea socială și politică."³

---

³ Zur Geschichte der christlich-demokratischen Bewegung in Europa, Melle, 1990, p. 121 *apud* Jansen, *op.cit.*, p. 40.

La nivel european, creștin-democrații au deținut majoritatea posturilor importante (printre care și cele de prim-ministru sau ministru de externe). Astfel obiectivele stabilite conform tratatului de la Paris, atât de discutate anterior în cadrul reuniunilor de la Geneva și ale NEI, au putut fi implementate fără probleme, la fel și cele stabilite prin tratatul de la Roma.

Figura 1 . Apartenența politică a șefilor de guvern din statele CECO/CEE, 1950-1965

	1950	1954	1958	1965
Germania	Sef de guvern creștin-democrat			
Italia	Sef de guvern creștin-democrat			
Belgia	Creștin-democrat	Socialist	Creștin-democrat	
Olanda	Socialist		Creștin-democrat	
Luxemburg	Sef de guvern creștin-democrat			
Franța*	Socialisti creștin-democrați liberali gaulisti			

Notă:

- Cu albastru este reprezentă creștin-democrația, cu roșu socialiștii, cu gri diferitele formule de guvernare.

*În Franța, în perioada analizată, 1950-1965, au existat 19 guverne, printre care și două conduse de creștin-democrați. O delimitare grafică este dificil de realizat, în aceste condiții.

Pe lângă rolul jucat de șefii de guvern în diferitele aranjamente comunitare, nu trebuie omise eforturile miniștrilor de externe din cele șase state fondatoare ale CE. Se poate afirma, fără exagerare, că realizarea primelor etape ale construcției comunitare europene poate fi atribuită, aproape în totalitate, miniștrilor de externe a celor șase. Opinăm că, fără contribuția și eforturile lui Adenauer, Spaak, Schuman, Bidault, Beyen, Van Zeeleand sau Bech, proiectul comunitar ar fi stagnat, iar inițiativele anilor '50 ar fi avut o altă finalitate.

Figura 2. Apartenența politică a miniștrilor de externe din statele CECO/CEE, 1950-1965

	1950	1952	1954	1956	1957	1958	1959	1961	1963	1964	1965
Germania	[Albastru]										
Italia	[Albastru]										
Belgia	[Albastru]										
Olanda	[Galben]	[Albastru]	[Albastru]	[Albastru]	[Albastru]	[Albastru]	[Albastru]	[Albastru]	[Albastru]	[Albastru]	[Albastru]
Luxemburg	[Albastru]	[Albastru]	[Albastru]	[Albastru]	[Albastru]	[Albastru]	[Albastru]	[Albastru]	[Albastru]	[Albastru]	[Albastru]

Notă:

* În Franța, în perioada analizată, 1950-1965, au existat 19 guverne, printre care și două conduse de creștin-democrați. O delimitare grafică este dificil de realizat, în aceste condiții. Cu albastru sunt vizualizați creștin-democrații, cu roșu socialiștii, cu galben liberalii.

În fine, capitolul se încheie cu o analiză de conținut care are ca scop măsurarea, la nivel semantic, a legăturilor dintre creștin-democrație și tratatele fondatoare. Este dificil de cuantificat sau evaluat gradul în care un curent politic poate influența un tratat sau pact. Totuși, se poate presupune că tratatele comunitare ale anilor '50, fiind realizate de reprezentanți ai unor guverne dominate de creștin-democrați să conțină într-o măsură mai mare principii sau mecanisme creștin-democrate decât socialiste sau liberale.

Considerăm că, înainte de toate, cel mai important aport adus de creștin-democrație în procesul de realizare a tratatului CECO, CEE și Euratom este sintagma de "comunitate", din denumirea fiecărei organizații.

În contextul în care denumirea uzuală a asociațiilor oficiale internaționale era cea de "organizație" sau de "consiliu", "uniune" sau "asociație", CECO a fost prima organizație internațională care era o "comunitate".

Astfel, în Tratatul CECO, sintagma "comunitate" este folosită de 62 de ori, iar cea de "comun/comună" (piață comună, adunare comună, obiective comune) de 34 de ori.

Analiza tratatului CEE ne arată influența semnificativă a creștin-democraților în comparație cu alte curente politice. Astfel, sintagma "comunitate" este utilizată de 103 ori, cea de "comun/comună" de 127 de ori, iar termenul de "regiune" de 16.

Capitolul 4 (Perioada 1965-1979), prezintă același format că și cel anterior. Este analizată evoluția partidelor creștin-democrate din statele comunitare, atât în plan politic, cât și al relației cu proiectul comunitar. Ca o observație generală, partidele demo-creștine, după două decenii de guvernare, au fost penalizate de alegători și trimise, în multe dintre statele analizate, în opoziție.

În planul acțiunii prin intermediul federațiilor de partide, s-a înregistrat aceeași stagnare care a caracterizat și integrarea europeană. Practic, între 1965 (anul transformării NEI în UECD) și 1976 (înființarea PPE), creștin-democrații s-au aflat într-o perioadă de căutări. Această perioadă de incertitudini internaționaliste au fost marcate și de înființarea UDE, federație de partide care grupa și formațiuni conservatoare.

La nivelul instituțiilor comunitare, creștin-democrații au cedat întâietatea socialiștilor. Începând cu 1969, guvernele celor două state-simbol a procesului de integrare, Franța și Germania, nu au mai fost conduse de creștin-democrați.

Criza scaunului gol, respectiv compromisul de la Luxemburg au năruit speranțele celor care, bazându-se pe succesul CEE, prevedeau în etapa următoare o integrare la nivel politic. Deși de Gaulle a demisionat în 1969, blocajele impuse de acesta proiectelor comunitare nu au putut fi depășite decât după mulți ani. Nu în ultimul rând, tot în 1969 a devenit cancelar al Germaniei social-democratul Willy Brandt, care a dezvoltat liniile politicii externe germane pe coordonatele *Ostpolitik*.

Figura 3. Apartenența politică a șefilor de guvern din statele CECO/CEE, 1950-1965

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979		
Germania	Albastru				Roșu												
Italia	Albastru																
Belgia	Albastru								Roșu	Albastru							
Olanda	Albastru												Roșu				
Luxemburg	Albastru									Galben						Albastru	
Franța	Gri											Galben					
Irlanda	Albastru								Roșu				Gri				
MB	Albastru								Gri	Roșu						Gri	
Danemarca	Albastru								Roșu	Galben	Roșu						

Notă: cu albastru sunt reprezentate perioadele cu prim-ministru creștin-democrat, cu roșu socialiști, cu galben liberali, cu gri conservatori.

Primul val de lărgire al CE a adus, alături de cele șase state fondatoare, trei țări cu un profil cultural, social și politic substanțial diferit. Astfel, Marea Britanie și

Danemarca aveau o populație cvasi-majoritară de religie protestantă, respectiv anglicană și luterană. Date fiind condițiile, în cele două state nu exista nici un partid creștin-democrat important.

Prezența în cadrul Consiliului Afacerilor Generale (miniștrii de externe comunitari) a constituit una dintre scăderile creștin-democraților, în perioada analizată. Dacă în 1965, 4 din 6 miniștrii de externe erau creștin-democrați, după un deceniu, reprezentanții acestui curent nu mai ocupau decât 3 din cele 9 funcții, cu un minim absolut, înregistrat între 1977 și 1979, când doar un singur ministru de externe, din cei 9 comunitari era creștin-democrat.

Figura 4. Apartenența politică a miniștrilor de externe din CE, 1965-1979

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Germania	Blue	Red	Red	Red	Red	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
Italia	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue
Belgia	Red	Red	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Red	Red
Olanda	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Red	Red	Red	Red	Yellow	Yellow
Luxemburg	Blue	Blue	Blue	Blue	Blue	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
Franța	Grey	Grey	Grey	Grey	Grey	Grey	Grey	Grey	Grey	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
Irlanda										Blue	Blue	Blue	Blue	Grey	Grey
MB									Grey	Red	Red	Red	Red	Red	Red
Danemarca									Yellow	Yellow	Red	Red	Red	Red	Yellow

Următorul capitol, care tratează Perioada 1980-1992, este dezvoltat în aceeași manieră, respectiv curgere a subcapitolelor. Astfel, pentru început, este analizată acțiunea creștin-democraților în cadrul federațiilor europene de partide. La nivelul PPE, care e devenit principalul for federativ de partide, se poate observa un reviriment, care face ca reuniunile pan-europene ale creștin-democraților să devină mai dese și mai eficiente. UECD este pe pragul de a fi absorbit de PPE, doar că procesul de democratizare început din 1989 în europa centrala și de est, aduce

această organizație în fața unui nou rol: cel de anticameră europeană a partidelor creștin-democrate recent apărute.

Sunt analizate apoi alegerile pentru Parlamentul european, care, paradoxal, deși creștin-democrații reveniseră la guvernare în mai multe state comunitare, au dat câștig de cauză tot socialiștilor, și asta timp de 4 scrutinuri succesive (vezi tabelul). Nici cele două momente de extindere, prin care s-au alăturat CE Grecia, Spania și Portugalia nu au adus vreun beneficiu din acest punct de vedere.

Tabel 17. Numărul de mandate deținut de fiecare grup politic în PE, 1979-1994

		PE1-1979	PE2-1984	PE3-1989	PE4-1994
Familia de partide/ Grup parlamentar	Abr.	N	N	N	N
Creștini Democrați/ Conservatori	CD, PPE, PPE-DE	107	110	121	157
Socialiști	SOC, PES	113	130	180	198
Liberali	LIB, LDG, ELD, ELDR	40	31	49	43
Conservatori (britanici, danezi)	ED	64	50	34	
Gaulliști	EPD, EDA, UFE, UEN	22	29	20	26
Conservatori italieni	FE				27
Comuniști	COM, LU, EUL	44	43	14	28
Comuniști (italieni și aliați)	EUL			28	
Regionaliști	CDI, RBW, ERA			13	19
Verzi	G, G/EFA		19	30	23
Extrema dreaptă	ER		16	17	
Anti-Europeni	ANTI				19
Independenți	TGI	11			
Neafiliați		9	6	12	27

Total		410	434	518	567
-------	--	------------	------------	------------	------------

Sursă: HIX, Simon, KREPPEL, Amie, NOURY, Abdul, *The Party System in the European Parliament: Collusive or Competitive?*, 2003, calcule proprii.

Note:

1. PSE - Partidul Socialiştilor Europeni; PPE-DE - Grupul PPE și al Democrațiilor Europeni; ELDR - Grupul Partidului European Liberal, Democrat și Reformist; V/ELA - Grupul Verzilor/Aliața Liberă Europeană; SEU/SVN - Grupul Confederal al Stângii Europene Unite/Stânga Verde Nordică; UEN - Grupul Uniunii pentru o Europă a Națiunilor; EDD - Grupul Europa Democrațiilor și Diversității; GTI - Grupul Tehnic al Membrilor Independenți - Grupul Mixt (denumirile se referă la parlamentul ales în 1999).
2. Denumirile pentru legislaturile anterioare aparțin unor grupuri, de regulă, de stânga sau dreapta, neafiliate marilor grupuri: gauliști francezi, italienii din Forza Italia, irlandezii din Fianna Fail (cu toții în PPE-ED din 1999) sau diferiți eurosceptici

În continuare, este analizată activitatea creștin-democraților, la nivelul instituțiilor comunitare, respectiv evidențierea similitudinii dintre ocuparea diferitelor funcții la nivel comunitar și viteza procesului de integrare.

Astfel, au avut loc 23 de astfel de conferințe ale șefilor de partide și de guverne, întinse pe o perioadă de 12 ani (1983-1995). Din punctul de vedere al locațiilor, cele mai multe astfel de reuniuni au avut loc în capitala Belgiei, iar din punctul de vedere al dispunerii temporale, se poate constata o înmulțire a conferințelor înaintea momentelor importante din procesul de integrare europeană. Astfel, au avut loc 4 reuniuni în mai puțin de un an, toate desfășurate înaintea Actului Unic European, semnat în februarie 1986. Al doilea set de reuniuni a avut loc înaintea semnării TUE și concomitent cu desfășurarea "crizelor" comunitare. Astfel, între 1991 și 1993, anul întrării în vigoare a Tratatului de la Maastricht, conferința liderilor creștin-democrați (șefii de guverne și de partide membre ale PPE) s-a desfășurat de nu mai puțin de 10 ori, 5 dintre acestea desfășurându-se în 1992.

În februarie 1992, conferința liderilor de partid și a șefilor de guvern a decis că, întrucât colaborarea dintre creștin-democrați a fost una de substanță, se poate trece la o nouă fază de cooperare parlamentară, respectiv crearea unui supra-grup parlamentar sau a unei alianțe de grupuri parlamentare, care să cuprindă două

curente politice sub o singură denumire, pe modelul deja pus în practică, în Bundestag, între CDU și CSU, care acționează împreună în cadrul unui *Fraktionsgemeinschaft*.

Însă cel mai important aport l-au adus aceste conferințe la realizarea Tratatului de la Maastricht. Astfel, pe parcursul anului 1991, au avut loc trei conferințe, ultima dintre ele, cea din 6 decembrie, organizându-se cu doar 3 zile înainte de importantul *summit* de la Maastricht, ocazie cu care Consiliul European a decis adoptarea Tratatului Uniunii Europene. În afară de aceste reuniuni cvasi-oficiale, au avut loc, la inițiativa premierului Belgian Wilfried Martens, două alte întâlniri (în Bruxelles, în septembrie și la Roma, în noiembrie) doar cu participarea șefilor de guvern sau a reprezentanților acestora, în scopul armonizării opiniilor divergente privitoare la proiectul tratat.

Figura 5 . Apartenența politică a șefilor de guverne din statele CE, 1980-1992

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Germania	Red			Blue									
Italia	Blue		Yellow	Blue		Red			Blue				
Belgia	Blue												
Olanda	Blue												
Luxemburg	Blue												
Franța	Yellow		Red					Grey		Red			
Irlanda	Grey		Blue	Grey	Blue					Grey			
MB	Grey												
Danemarca	Red			Grey									
Grecia	White	Red									Blue*	Blue	
Portugalia	White						Yellow**						
Spania	White						Red						

Notă:

* primul ministru era de la ND, dar era o larga coalitie cu tot felul de partide, inclusiv socialisti; intre 1989 si 1990, in grecia au avut loc alegeri de 3 ori, până sa se ajunga la o guvernare stabila.

** Partidul de guvernământ din Portugalia aparținea federație de partid libere până în 1996.

Miniștri de externe

Figura 6 . Apartenența politică a șefilor de guverne din statele CE, 1980-1992

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Germania	Yellow												
Italia	Blue										Red		
Belgia	Blue												
Olanda	Blue												
Luxemburg	Blue												
Franța	Yellow	Red					Grey	Red					
Irlanda	Grey	Blue	Grey	Blue				Grey					
MB	Grey												
Danemarca	Red			Grey									
Grecia	White	Red									*	Blue	
Portugalia	White						** Yellow						
Spania	White						Red						

Utimul capitol, (Concluzii), începe prin a relua una din ideile majore ale tezei, anume că se poate sesiza o suprapunere aproape perfectă între perioadele în care creștin-democrații se aflau la guvernare, în diferitele state CE și dinamica procesului de integrare. Considerăm că această suprapunere nu este întâmplătoare, astfel că putem emite una din concluziile acestei lucrări: **realizarea proiectelor comunitare a fost cu atât mai pregnantă, cu cât creștin-democrații dominau mai substanțial scenele politice naționale, respective pe cea comunitară.**

Nu putem presupune oare, ca trenarea procesului de integrare, ce durează de la finalul anilor '90, are legătură cu declinul creștin-democrației europene? Nu ne referim la creșterea numărului de membri ai PPE, sau ai grupului parlamentar

omonim din PE. În realitate, partidele cu adevărat creștin-democrate sunt tot mai puține, în condițiile în care fenomenul de “conservatorizare” este tot mai pregnant, după cum semnalează o serie de cercetători.

O întrebare legitimă își poate pune, la momentul actual, atât cercetătorul, cât și simplul observator al vieții politice sau alegător: mai există creștin-democrație în Europa? Sau dacă aceasta există la nivelul statelor naționale, în ce măsură mai există la nivel comunitar? Oare aflusul de partide non-creștin-democrate, care a debutat la finalul anilor '80, nu a afectat coloratura PPE, cu consecințe, în ultimă instanță asupra procesului de integrare europeană?

Astfel, deși nu era un obiectiv implicit al tezei, studiul evoluției creștin-democrației în context european arată că acest curent doctrinar s-a diminuat, devenind unul de rang doi, după socialism, liberalism sau conservatorism. Practic, cu excepția Benelux și parțial a Germaniei, partidele creștin-democrate fie au dispărut (Italia fiind cel mai cunoscut exemplu), fie și-au diminuat influența.

Tratul de la Amsterdam, cel de la Nisa, sau de la Lisabona, sunt, fără îndoială, pașii uriași în zona construcției europene. Însă nu trebuie omis faptul că, marele proiect european al acestei perioade, Constituția europeană, nu a fost adoptată, principalul motiv fiind cel al refuzului exprimat tocmai de cetățenii a două state fondatoare, Franța și Olanda. Iar ca o dovadă că asistăm la declinul creștin-democrației este tocmai faptul că din Constituția europeană lipsea orice referință la creștinism.

O altă concluzie derivă din aceste ultime observații: **atât creștin-democrația, în ansamblu, ca și curent politic, cât și partidele creștin-democrate și-au pierdut capacitatea de motor al integrării**, capacitate pe care au exercitat-o din plin atât în anii de început ai integrării europene, cât și în anii '80.